

V spomin

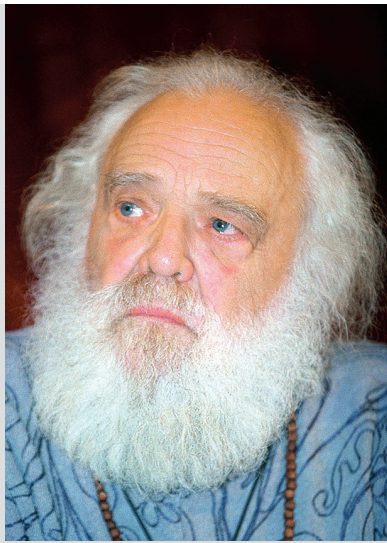
Peter Zobec
(1932-2012)

UROŠ SMASEK

V prvih majskih dneh je v svojem 80. letu umrl legendarni Peter Zobec, dolgoletni nepogrešljivi in nagajevani soustvarjalec domače kinematografije, posebej cenjen kot režiser zahtevnih množičnih prizorov s številnimi nastopajočimi v mnogih, tudi mednarodno koprodukcijah drugih režiserjev. Veljal je kar za posebej cenjenega zgodovine domačega filma, seveda že tudi v času jugoslovanske kinematografije. Prav tako dolga leta pa je bil ustvarjalec celo na več umetniških področjih, recimo, kot avtor radijskih iger in oddaj ali kot publicist, se pogljobljeno ukvarjal z znamenitim nemškimi pisateljem Klausom Mannom in njegovo družino ter ne nazadnje bil dokazljivo izvrsten pripovednik.

Nepozaben nam ostaja po izjavi, da si na filmskem področju ni posebej želel biti samostojni avtor, saj mu ni bilo, da bi pisal za predal, torej se pol leta posvečal scenariju, ki pa bi bil mogoče sprejet v realizacijo, ko bi sam bil star že 90 let. Z značilnim humorjem nam je to dejal pred približno petimi leti v intervjuju za Večer, potem ko je na nacionalnem 9. festivalu slovenskega filma 2006 prejel od Društva slovenskih filmskih ustvarjalcev najvišjo domaćo strokovno filmsko nagrado Metoda Badjura za življenjsko delo.

Razkril nam je tedaj tudi, da je najprej mislil, da bo postal dirigent, ker je bil muzikalen in glasbeno temeljito izobražen že v Beogradu, kjer je živel, k slovenskemu filmu pa da je prišel po zaslugi igralca Janeza Čuka in kolega filmarja Jožeta Pogachnika, čeprav je vseskozi delal tudi na radiu, kjer je ustvarjalno že začel, ali na televiziji pa nekajkrat asistiral celo v operi ter posebej v

zadnjih letih tudi veliko pisal. Leta 2006 je tako izšla v knjigi njegova spominska proza s fotografskim gradivom in številnimi podatki, Od Krima do Krima.

Znamenito je sodeloval s slavni tujimi režiserji, na primer z legendarnim Američanom Samom Peckinpahom pri vojni drami Železni križec (1977), posneti v britansko-nemški koprodukciji na območju Jugoslavije z zvezdniki, kot je bil James Coburn, ali z mednarodno uveljavljenim Nemcem Wolfgangom Petersenom pri filmu Črno in belo kot dnevi in noči (1978) ali ne nazadnje na televizijskem področju v prvi polovici 70. let pri legendarni policijski seriji Derrick z nepozabnim glavnim igralcem Horstom Tappertom.

Še posebej znan pa je kot večletni zvesti sodelavec in dolgoletni prijatelj pred šestimi leti umrlega legendarnega filmarja Boštjana Hladnika in tudi že pokojnega slovitiga, napol slovenskega režiserja iz Srbije, Živojina Pavlovića. Kot poznavalec slovenske oziroma jugoslovanske kinematografije je razkrival marsikatero zanimivost, recimo, da je že pred desetletji prava mednarodna filmska Meka bil pri nas - Piran, ki je celo "odigral" hamburško pristanišče! Upajmo, da vse to njegovo izročilo ne bo pozabljeno.

Filmska kritika

Nepogrešljiva vloga

Moj teden z Marilyn,
nepogrešljiva vloga
Michelle Williams
v pogrešljivem filmu

UROŠ SMASEK

Fascinacijo s fenomenom osebnega poznavanja milijonsko oboževanih svetovnih zvezd, kar idolov množic, obravnava v tako rekoč vzorčnem primeru ameriške večne filmske legende Marilyn Monroe (1926-1962) aktualna britansko-ameriška zgodovinsko-biografska drama Moj teden z Marilyn (My Week with Marilyn, 2011) v režiji in izvršni produkciji 52-letnega Angleža Simona Curtisa (sicer predvsem televizijca) po scenariju Adriana Hodgesa (tudi televizijca) na podlagi avtobiografsko-dnevniških literarnih predlog pokojnega angleškega filmskega ustvarjalca Colina Clarka (1932-2002), še zlasti tiste, v kateri je opisal med filmskim snemanjem leta 1956 z Marilyn na Angleškem posebej teden dni, preživet z njo zasebno.

Izhodišče te enotedenske izjemne izkušnje je Marilynino snemanje britansko-ameriške romantične komedije Princ in plesalka (The Prince and the Showgirl, 1957) s svetovno slovitim angleškim igralcem in režiserjem ter obenem še producentom Sirom Laurencom Olivierjem (1907-1989). Pri njem mladi Clark kot oxfordski diplomant iz cenjene družine, željan filmskega ustvarjanja, postane studijski in zlasti Olivierjev pomočnik, pri čemer ga doleti celo skrb za Marilyn. Ta pa se izkaže kot vse mogoče zafustrirana (tudi bolešno negotova pred angleškimi kolegi) ter v tem stanju prepozna v čutečem Clarku sorodno dušo oziroma kar svojega zaupnika, on pa v njej

Odlična Michelle Williams in levo njen glavni soigralec, nadarjeni Eddie Redmayne (Distribucija Blitz/Arhiv Koloseja)

občutljivo osebo, javno nerazumljeno. Seveda je Clark v filmu fasciniran tudi z zvezdniki fenomenom Marilyn Monroe (MM), tako da ga posrka vsaj nekoliko, kar je razumljivo glede na Clarkova mlada leta, čeprav lahko nerazumljivo nekemu, ki mu fenomen MM ni nikoli nič pomenil. A kot se zdi v filmu, uspe Clark čustveno vseeno ostati na taki razdalji, da ga odnos z MM ni uničil, temveč da zaradi njega celo nekoliko dozori. Ampak, drama pa filmsko ne razkrije ničesar bistveno novega o MM, česar o njej ne bi bilo možno (z) vedeti že prej: da je MM ob vsestranski zafustriranosti in kljub že rečeno bolešni negotovosti pred kolegi vseeno tudi po več ur zamujala na snemanja (še najmanj, kadar je bila s Clarkom) pa da je bila nevedša žrtev šovbiznisa in hkrati večča v (i)zbiranju trenutnih zaupnikov (čustvenih izbrancev ...) ali navsezadnje da je igralski šovbiznis nasploh lahko pekel.

Še skoraj najbolj zanimivo v zgodbi je to, da naj bi se Olivier ob razumevanju tudi podpora ljubice žene (sicer druge od skupno treh), slovite igralko Vivien Leigh (1913 - 1967), odločil za

snemanje z MM zato, da bi njegova kariera pridobila tudi nekaj filmskega zvezdnitva. Zgodba drame je torej dokaj pogrešljiva, takšne pa v njej zdaleč niso (pre)nekateri igralske vloge, predvsem odlične glavne igralko, 31-letne Američanke Michelle Williams, v vlogi MM letos tretjič doslej nominirane za oskarja in drugič za glavno vlogo (tokrat ji ga je "ukradla" legendarna Meryl Streep kot nekdanja razvpita britanska prva dama Margaret Thatcher v biografski drami Železna lady) ter prvič po prav tako treh nominacijah za zlati globus že nagrajene kot najboljše v kategoriji komedije ali muzikala (kot najboljša dramska igralka je slavila spet Streepova).

Opozoriti v igralski zasedbi pa je treba vsaj še na vsestransko cenjenega Britanca Kennetha Branagha v tudi za oskarja nominirani "stranski" vlogi Olivierja, večkrat kar agresivno neprepričanega vase, ali ne nazadnje na očitno nadvse nadarjenega 30-letnega Angleža Eddieja Redmaynea v večplastni vlogi Marilyninega enotedenskega "zasebnega biografa". Že zaradi njih pa drama lahko zasluži pozornost.

Onkraj gradbišča

Razstava Vesoljske
politike Apolonije
Šušteršič v Kulturnem
centru Tobačna 001

KAJA KRANER

Velik del sodobne likovne umetnosti je mogoče označiti kot projektno delo, kar pomeni, da gre za umetniško-raziskovalne projekte v času, katerih končni rezultat v največ primerih ni umetniško delo, temveč umetniška dokumentacija. Bolj kot končni produkt akcije se kot nosilec umetniškega torej razumejo sam raziskovalni proces, odnosi in kreativna dejavnost, katere je mogoče predstaviti le v obliki dokumentacije. Ta pa je v klasičnem galerijskem kontekstu praviloma predstavljena šele naknadno, po koncu procesualnega projekta.

Prakse sodobne umetnice in arhitektke Apolonije Šušteršič, ki v svojem izrazito inter- in transdisciplinarnem načinu dela združuje specifične obeh disciplin, pri tem niso nikakršna izjema. V največ primerih gre za lokacijsko-specifične projekte-razmisleke in intervencije v konkretni urbani prostorski kontekst. Kljub temu pa umetnica praktično v nobenem primeru ne ostaja na abstraktni formalno-umetniški ravni, temveč raziskuje,

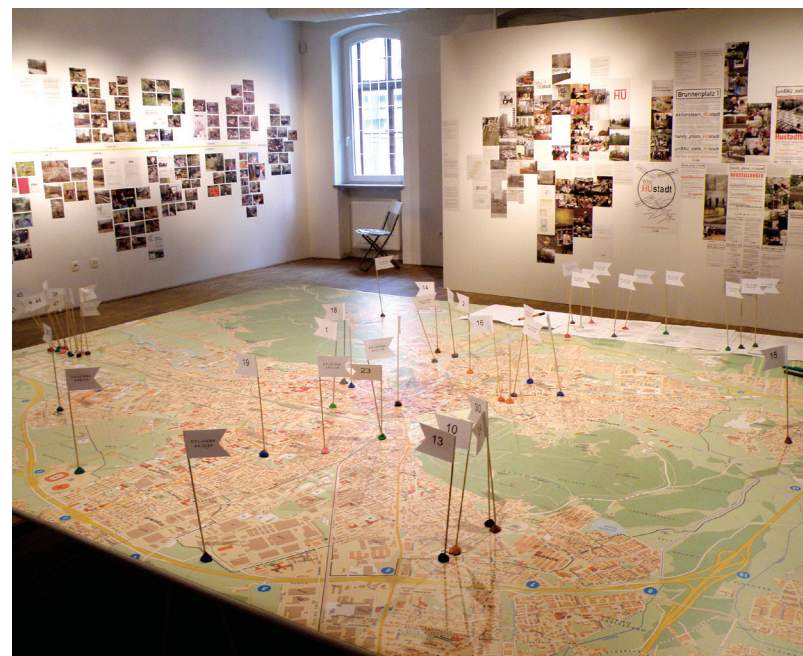
obrnava določeno aktualno problematiko, ter v dialogu in preko aktivnega vključevanja lokalnega prebivalstva predlaga tudi konkretne rešitve. Dejavnost Šušteršičeve je tako izrazito procesualna (v veliko primerih gre za več let trajajoče projekte), raziskovalna (pred umetnično intervencijo poteka daljše obdobje raziskovanja in zbiranja informacij), sploh pa funkcionalna.

Na razstavi v Kulturnem centru Tobačna 001 sta tako preko dokumentacije predstavljena dva umetniška projekta, in sicer Hustadt, ki je potekal med letoma 2008 in 2011, in Onkraj gradbišča, ki je še v teku. Prvi je nastal na povabilo mesta Bochum, da umetnica izvede zgolj nekajmesečni klasični umetniški projekt v javnem prostoru, v stanovanjski soseski Hustadt. Rezultat projektnega dela v sodelovanju/sooblikovanju z lokalnimi prebivalci, predvsem pa ob pomoči skupine lokalnih aktivistov, pa je bilo oblikovanje samoorganizirane iniciative, ki se je povezala s širšim programom prenove soseske in mesta. Hkrati pa je bil zasnovan tudi večfunkcionalni paviljon-platforma, za katerega pa je skrb ob koncu projekta prevzela lokalna organizacija za ulično kulturo.

Pobuda za projekt Onkraj gradbišča, ki je za zdaj še vedno v rokah umetnice, sodelavcev iz KUD Obrat

(Stefan Doepner, Urška Jurman, Polonca Lovšin), ter udeležencev projekta, sega v leto 2010, ko je bil v sodelovanju z KUD Obrat in Bunkerjem zasnovan projekt Vrt mimo grede, kot spremljevalni program festivala Mladi levi. V okviru projekta se je tako za začasno rabo odprlo več let mirujoče gradbišče ob Resljevi ulici v Ljubljani, pri čemer je bilo zemljišče spremenjeno v večnamenski zeleni skupnostni prostor. V mesecih po pobudi je potekalo obdobje zbiranja informacij, neformalnih pogovorov z okoliškimi prebivalci in drugimi zainteresiranimi za sodelovanje in pridobivanje dovoljenja za začasno rabo za čas trajanja festivala s strani Mestne občine Ljubljana, ki je tudi lastnik zemljišča. Temu so sledile prve delovne akcije v obliki čistilnih akcij, dostave zemlje na lokacijo, oblikovanje gredic iz odpadnega materiala, najdenega na lokaciji, predavanja in delavnice o sonaravnem in ekološkem vrtnarjenju itd. Vzoredno pa so organizatorji pričeli tudi s procesom podaljševanja dovoljenja za začasno uporabo lokacije, kar jim je decembra 2010 tudi uspelo za obdobje enega leta.

Projekt je tako mogoče interpretirati tudi kot izjavo na obstoječo mestno politiko urejanja in oddajanja vrtičkov, saj ta - razen da te v vedno večji meri potiska na mestno obrobje - v prihodnosti predvideva tudi

Razstava ob dokumentaciji obeh projektov vključuje tudi zemljevid, kjer lahko obiskovalci predlagajo lokacije za nadaljevanje projekta. (Kaja Kraner)

zmanjšanje površin zanje. Zato je v okviru pričujoče razstave potekala tudi delovna akcija, namenjena mapiranju potencialnih lokacij za intervencije na širšem območju Tobačne. Pri tem si sodelujoči v okviru projekta Onkraj gradbišča prizadevajo, da bi se ta v prihodnosti razširil še na druge lokacije - degradirana mestna območja. Razstava tako zraven obsežne dokumentacije obeh projektov vključuje tudi zemljevid, kamor lahko obiskovalci predlagajo potencialne lokacije za nadaljevanje projekta. Težko bi v

razstavnem kontekstu predstavljeno umetniško dokumentacijo procesualnih projektov Šušteršičeve označili kot komodifikacijo umetniške forme, ki se tej poskuša izmikati, podobno, kot so bili kritik deležni dokumenti zgodnjih performativnih umetniških praks. Umetničine fascinante kompozicije umetniških dokumentov namreč za gledalca prvenstveno delujejo inspirativno, četudi vsekakor sprožajo razmislek, kako tovrstne skupnostne iniciative funkcionirajo v kontekstu umetniške institucije.